

Dziurlikowska, Agnieszka

Działalność Zakładu Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN w roku 1975

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 21/3, 593-596

1976

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ZAKŁAD HISTORII NAUKI, OŚWIATY I TECHNIKI PAN

DZIAŁALNOŚĆ ZAKŁADU HISTORII NAUKI, OŚWIATY I TECHNIKI PAN W ROKU 1975

Prace naukowo-badawcze koncentrowały się na realizacji Problemu Resortowego PAN—38 *Dzieje nauki polskiej ze szczególnym uwzględnieniem jej społecznej roli oraz działalności Mikołaja Kopernika*, koordynowanego przez były Zakład Historii Nauki i Techniki PAN (kierownik Problemu: prof. B. Suchodolski) oraz na zadaniach Problemu Resortowego PAN—36 *Polska kultura narodowa — dziedziczność i współczesność* (koordynator: Instytut Sztuki PAN), przewidzianych dla Pracowni Dziejów Oświaty ZHNOiT PAN (kierownik: prof. J. Miąso).

Problem Resortowy PAN—38 realizowany w trzech grupach tematycznych (I — *Dzieje nauki polskiej*, II — *Spoleczna funkcja nauki*, III — *Dzieło Mikołaja Kopernika i jego więź z ówczesną myślą naukową*) był przedmiotem prac badawczych Pracowni: Historii Nauk Społecznych (kierownik: doc. I. Stasiewicz-Jasiukowa), Historii Nauk Przyrodniczych i Technicznych (kierownik: prof. J. Babicz), Historii Nauk Ścisłych (kierownik: prof. J. Dobrzycki), Historii Organizacji Nauki (kierownik: dr B. Jaczewski), Badań Kopernikańskich (kierownik: prof. P. Czartoryski).

Wzorem lat ubiegłych zespoły naukowo-badawcze Zakładu, które skupiają obok pracowników etatowych również współpracowników z całego kraju, prowadziły działalność ściśle powiązaną z podstawową problematyką badawczą placówki. Bardziej szczegółowe informacje o posiedzeniach poszczególnych pracowni i zespołów były publikowane w „Kwartalniku Historii Nauki i Techniki”, w dziale *Kronika*.

Podstawowe wyniki badawcze

W omawianym okresie ukończono i przekazano do Ossolineum tom trzeci *Historii nauki polskiej*, który obejmuje lata 1795—1862 (redaktor tomu: prof. J. Michalski). W Pracowni Dziejów Oświaty zakończono prace redakcyjne nad III tomem *Historii wychowania* (praca zbiorowa pod redakcją prof. J. Miąso), zawierającym dzieje oświaty i myśli pedagogicznej wieku XX.

Prof. J. Starnawski (współpracownik Zakładu) ukończył część I *Dziejów historii literatury polskiej* od jej początków do czasów Oświecenia włącznie. Prof. W. Voisé przekazał do wydawnictwa monografię w języku francuskim pt. *La reflexion presociologique d'Erasmus à Montesquieu*.

Doc. A. Dziak (współpracownik Zakładu) złożył w wydawnictwie pracę *Zarys historii ortopedii w Polsce*; dr M. Frankowska-Terlecka — rozprawę *Kształtowanie się idei jedności nauki w średniowieczu*; dr H. Hołda-Róziewicz (współpracownik Zakładu) pracę pt. *Ludwik Krzywicki jako teoretyk społeczeństw pierwotnych*; dr M. Krupa (współpracownik Zakładu) — monografię *Adolf Diesterweg i jego wpływ na pedagogikę polską*; ponadto przekazano do druku przetłumaczoną na język niemiecki pracę prof. Armina Teske pt. *Marian Smoluchowski — Leben und Werk*.

W roku sprawozdawczym ukończono i przekazano do wydawnictwa następujące opracowania źródłowe: XV tom serii „*Studia Copernicana*” — pt. *Vitelonis Perspectivae — Liber I*; wydawnictwo to — będące wstępem do zamierzonej pełnej edycji pism jednego z najwybitniejszych uczonych średniowiecza — zostało opracowane przez prof. Sabatei Unguru (Norman Oclahoma University — USA) i zawiera komentowany przekład angielski i edycję krytyczną tekstu łacińskiego; w serii „*Archiwum z Dziejów Oświaty*” dr K. Bartnicka i dr I. Szybiak przygotowały tom pt. *Instrukcje dla wizytatorów szkół Komisji Edukacji Narodowej*.

W niniejszym zestawieniu nie uwzględniono licznych prac opublikowanych w periodykach naukowych, a także prac będących w ostatnich fazach opracowań autorskich lub redakcyjnych i przewidzianych w planie wydawniczym roku 1977.

Sesje naukowe

Zakład był współorganizatorem sympozjum (wraz z Leszczyńskim Towarzystwem Kulturalnym i Towarzystwem Miłośników Ziemi Lubińskiej) nt. *Jan Jonston w nauce polskiej i europejskiej*, które odbyło się w Lesznie i Lubiniu w dniach 6 — 8 czerwca, w 300-lecie śmierci tego uczonego. W sympozjum uczestniczyli także goście z NRD, CSRS, Holandii i Wielkiej Brytanii (8 osób). Podczas obrad wygłoszono 24 referaty, które stanowią jednocześnie materiał do monografii poświęconej J. Jonstonowi.

Z okazji jubileuszu 250-lecia Akademii Nauk ZSRR zorganizowano w dniach 11—12 czerwca sesję naukową *Tradycja i współczesność współpracy naukowej polsko-radzieckiej*. W trakcie posiedzeń z udziałem 5 uczonych radzieckich wygłoszono 9 referatów na temat współpracy naukowej polsko-rosyjskiej i polsko-radzieckiej w okresie XVIII — XX wieku. W tym czasie czynna była wystawa *250 lat Akademii Nauk ZSRR — 250 lat współpracy naukowej*, zorganizowana przez Radę Naukową do Spraw Wystaw przy Prezydium AN ZSRR oraz Archiwum PAN przy współpracy Zakładu Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN.

W dniach 11 — 12 listopada odbyła się polsko-czechosłowacka konferencja naukowa pod nazwą *Komeński a współczesność*, której celem była prezentacja poglądów Komeńskiego, będących źródłem współczesnych teorii pedagogicznych, a także zaysowanie programu dalszych badań.

Współpraca naukowa z zagranicą

Współpraca Zakładu z zagranicznymi instytucjami naukowymi przebiegała głównie w oparciu o uprzednio zawarte porozumienia.

Wynikiem umowy między AN ZSRR (Instytut Historii Jestiestwoznania i Techniki) a PAN jest m.in. stała wymiana pracowników naukowych. W jej ramach przebywał w Polsce przez 3 miesiące dr J. Matwyszyn. Prof. J. Babicz, prof.

J. Miąso, doc. I. Stasiewicz-Jasiukowa i prof. W. Voisé uczestniczyli w konferencji (Moskwa, kwiecień) kierowników instytutów, komitetów historii nauki oraz redaktorów naczelnych czasopism z tejże dziedziny.

Współpraca z École des Hautes Études en Sciences Sociales jest wynikiem umowy zawartej przez Wydział I PAN. W okresie sprawozdawczym przebywało we Francji 5 pracowników (jako stypendyści École) prof. W. Voisé (6 miesięcy), dr Z. Skubała-Tokarska (6 miesięcy), mgr B. Orłowski (2 miesiące), dr K. Bartnicka (8 tygodni) i dr M. Władyka (4 tygodnie).

Badania kopernikańskie i edycja dzieł Mikołaja Kopernika były przedmiotem współpracy z Centre National de la Recherches scientifique (Francja) oraz z Deutsche Copernicus Forschungsstelle (RFN). W wyniku wcześniej zawartego porozumienia przebywał w Paryżu prof. P. Czartoryski (4 tygodnie), w Monachium — mgr J. Drewnowski (12 miesięcy) i dr Z. Wardęska (9 miesięcy). Do Polski zaś przybyły na pięciodniowy pobyt 3 osoby (Michael Lerner, Allain Phillippe Segonds, Jean Pierre Vadet) w celu redakcyjnego opracowania w języku francuskim tekstów, II i III tomu *Opera omnia Mikołaja Kopernika*.

Ponadto odnotować należy wyjazdy krótkoterminowe do: NRD (dr R. Ergutowski), RFN (doc. S. Amsterdamski), CSRS (prof. J. Miąso, doc. T. Bieńkowski, doc. S. Mauersberg), Francji (prof. J. Babicz, doc. S. Szpilczyński, mgr A. Biernecki), Turcji (mgr B. Orłowski), Wielkiej Brytanii (dr K. Bartnicka).

Innym przejawem współpracy międzynarodowej był udział pracowników Zakładu we władzach międzynarodowych organizacji naukowych oraz praca w komisjach tych organizacji. Prof. J. Babicz jest członkiem Komisji Historii Myśli Geograficznej Międzynarodowej Unii Geograficznej (Paryż) oraz kierownikiem Podkomisji ds. Wydawania Powszechnej Historii Geografii; prof. P. Czartoryski — członkiem Komitetu Redakcyjnego „Archives Internationales d'Histoire de Sciences” (organ Międzynarodowej Akademii Historii Nauki); prof. J. Dobrzycki pełni funkcję przewodniczącego Komisji Badań nad Początkami Nauki Nowożytnej Międzynarodowej Unii Historii i Filozofii Nauki oraz wiceprzewodniczącego Komisji (41) Historii Astronomii Międzynarodowej Unii Astronomicznej; doc. S. Szpilczyński przewodniczącego Grupy Towarzystw Historii Medycyny Krajów Socjalistycznych Międzynarodowego Towarzystwa Historii Medycyny; doc. Z. Kowalewski jest członkiem Komisji ds. Studiów nad Polityką Naukową przy Międzynarodowej Unii Historii i Filozofii Nauki.

Wykłady w zagranicznych ośrodkach naukowych wygłosili: prof. P. Czartoryski we Francji (trzy wykłady: *La bibliotheque de Copernic, L'astronomie a l'Université de Cracovie aux temps de Copernic, Copernic et la philosophie*), prof. W. Voisé także we Francji (*Les répercussions méthodologiques de l'année Copernic dernière leçon du copernicanisme ou les origines de la science „Postulative”*), prof. J. Babicz w Wielkiej Brytanii (*Hugon Kollata's actualism and its position in the history of European thought*), doc. T. Kowalik we Włoszech (*Rosa Luxemburg and Michał Kalecki on the role of state in the capitalist economy*), dr Z. Wardęska w RFN (*Die Universität Altdorf als Zentrum der Copernicus-Rezeption um die Wende vom 16. zum 17. Jahrhundert*).

Podnoszenie kwalifikacji kadr naukowych

Mgr Wanda Garbowska obroniła w dniu 19 grudnia pracę doktorską *Szkolnictwo powszechne w Polsce w latach 1932—1939* przed Radą Naukową Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Warszawskiego.

Działalność dydaktyczna

Pracownicy ZHNOiT prowadzili wykłady bądź seminaria w następujących placówkach naukowych: Uniwersytet Warszawski — prof. J. Dobrzycki (w Instytucie Astronomii oraz w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej), doc. T. Kowalik (w Instytucie Nauk Ekonomicznych); doc. I. Stasiewicz-Jasiukowa i prof. W. Voisé (w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej); Instytut Pedagogiki Specjalnej Ministerstwa Oświaty i Wychowania — doc. S. Mauersberg, dr K. Bartnicka, dr L. Grochowski, dr M. Malewicz, mgr J. Chodakowska; Uniwersytet im. Marii Skłodowskiej-Curie w Lublinie — prof. P. Czartoryski (w Instytucie Ekonomii Politycznej i Planowania); Uniwersytet Wrocławski — doc. S. Szpilczyński (w Instytucie Historii), dr Z. Rzepa (w Instytucie Geografii).

Wykaz publikacji

Wydawnictwa Zakładu Historii Nauki, Oświaty i Techniki: Nicolai Copernici: *Opera omnia*. T. II.; Wiesław Bieńkowski, Józef Paruch: *Historia nauki polskiej*. T. VII; *Historia astronomii w Polsce*. T. I praca zbiorowa pod redakcją Eugeniusza Rybki; Edward Lipiński: *Historia polskiej myśli społeczno-ekonomicznej do końca XVIII wieku*; *Nowożytna myśl naukowa w szkołach i księgozbiorach polskiego Oświecenia* — praca zbiorowa pod redakcją Ireny Stasiewicz-Jasiukowej; Jerzy Róziewicz: *250 lat Akademii Nauk ZSRR — 250 lat współpracy naukowej*.

Seria „Monografie z Dziejów Nauki i Techniki”: Eufemiusz Herman: *Historia neurologii polskiej*. T. XCVII; Urszula Perkowska: *Kształtowanie się zespołu naukowego w Uniwersytecie Jagiellońskim*. T. XCVIII; *Z dziejów polskiej kultury umysłowej w XVI i XVII wieku* — praca zbiorowa pod redakcją Waldemara Voisé. T. XCIX; Karolina Targosz: *Uczony dwór Ludwika Marii Gonzagi*. T. C; Janina Żurawicka: *Twórczość naukowa Ignacego Radlińskiego (1843—1920)*. T. CI.

Seria „Studia Copernicana”: T. XII. Zofia Wardęska: *Teoria heliocentryczna w interpretacji teologów XVI wieku*; T. XIII. *Colloquia Copernicana*, t. III; T. XIV. *Colloquia Copernicana*, t. IV.

Ponadto ukazały się: cztery numery „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki” (R. XX); cztery numery z serii „Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej” (seria A z. 13; seria B. z. 20; seria C. z. 20; seria D z. 8 oraz tom XVIII „Rozpraw z Dziejów Oświaty”).

Agnieszka Dziurlikowska

POSIEDZENIE PRACOWNI HISTORII NAUK SPOŁECZNYCH POŚWIĘCONE
STANISŁAWOWI STASZICOWI

W dniu 30 stycznia 1976 r. odbyło się w Sali Kołłątajowskiej Pałacu Staszica w Warszawie zebranie poświęcone Stanisławowi Staszicowi, którego 150 rocznica śmierci minęła kilka dni wcześniej. W posiedzeniu, które prowadziła doc. Irena Stasiewicz-Jasiukowa, uczestniczyli członkowie niemal wszystkich Pracowni Zakładu, pracownicy Muzeum Ziemi PAN i przedstawiciele innych zakładów naukowych. Referat o poglądach filozoficzno-przyrodniczych Staszica wygłosił doc. Zbigniew Wójcik (Muzeum Ziemi PAN).